

A CONSTITUENT OF THE LINGUISTICS: THE SEMANTIC FIELD

Mihaela HRIBAN, Phd Lecturer, „Vasile Alecsandri”'s University of Bacău

Abstract: The researchers establish the fact that the concept of the "semantic field" is an important component of the linguistics. At the beginning of the appearance of the concept: "the semantic field", the linguist Ferdinand de Saussure mentioned it, using the name of: "the associative groups of lexemes". Ferdinand de Saussure figured the language as a system of elements between which some associative connections are going to be established.

Then, "the semantic field" was elaborated on by the great linguists G. Ipsen and Jost Trier, starting with the first half of the XX th century. Afterwards, other linguists such as: Leo Weisgerber, André Jolles, N.S. Trubetzkoy talked about the concept of the "semantic field" which they called it: "the lexical field".

The modern theories concerning the concept of the "lexical field" were revealed by the linguists E. Coseriu, Horst Geckeler, G. Mounin, J. Picoche, Angela Bidu-Vrănceanu ș.a.m.d.

Keywords: linguistics, language, semantic field, conceptual field, lexical field, lexemes.

1. Conceptul de câmp semantic

Termenul *câmp* a fost introdus în lingvistică în prima parte a secolului al XX-lea de lingviștii germani pentru a evidenția o modalitate de grupare a cuvintelor unei limbi. Aplicarea concretă a fost eterogenă din punct de vedere metodologic, cuprinzând date enciclopedice, extralingvistice și variabile în funcție de autori (cu denumiri mai mult sau mai puțin diferențiate: *câmp lingvistic*, *câmp conceptual*, *câmp lexical*, *câmp semantic* ș.a.m.d.). Câmpul lexico-semantic reprezintă atât un principiu de segmentare, cât și o clasă (sau mai multe) rezultată din analiza lexico-semantică.

Câmpul semantic (după E. Coșeriu, H. Geckeler, G. Mounin, J. Picoche, A. Bidu-Vrănceanu, Victoria Barcaru¹, Vasile Bahnaru², Gheorghe Constantinescu-Dobridor³ și alți cercetători în domeniul lingvisticii) este un microsistem structurat prin opoziții de sens specifice unei limbi, iar acesta este evidențiat riguros prin intermediul componentelor de sens (semelor)⁴. Cercetătorii menționați fac apel la importanța *analizei semice*⁵ în studiul componentelor unui câmp semantic. Termenul *sem* este utilizat de reprezentanții semanticii europene (B. Pottier, A.J.Greimas, E. Coșeriu, F.

¹ https://ibn.idsi.md/ro/collection_view/195, Victoria Barcaru, *Aspecte ale conceptului de câmp funcțional-semantic*, consultat pe 19 iunie 2021, ora: 16.47.

² Vasile Bahnaru, *Conceptul de câmp semantic în lexicologia modernă* (Cu referire specială la studiile lui Eugeniu Coșeriu), **ALIL**, t. LI, 2011, București, p. 95–103.

³ Gheorghe Constantinescu-Dobridor, *Dicționar de termeni lingvistici (DTL)*, Editura „Teora”, București, 1998, s.v. *câmp semantic*: < fr. *champ sémantique* (substantiv neutru + adjectiv calificativ): „categorie care cuprinde toate cuvintele ce acoperă domenii semantice (noționale) înrudite, apropiate”. d.e.: cuvintele: *scaun*, *fotoaliu*, *taburet* etc. acoperă câmpul semantic al „obiectelor de șezut”.

⁴ Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Dicționar de științe ale limbii (DȘL)*, Editura „Nemira”, București, 2001, s.v. *câmp semantic*.

⁵ *Ibidem*, s.v. *sem*.

Rastier, J. Picoche), iar termenul de *componentă* sau *constituent* este folosit de lingvistica americană.

Câmpurile reprezintă modalități de clasare a cuvintelor dintr-o limbă, cuvinte care exprimă un sistem de idei. Într-o interpretare mai largă, câmpurile lexicale desemnează arii în interiorul unui câmp conceptual.

Câmpurile lexico-semantice grupează numai denumiri înrudite din punctul de vedere al sensului sau care au un denominator semantic comun (arhilexem). Cuvintele grupate împreună într-un câmp semantic au trăsături comune, care ocupă primul loc în definiția sensului.

De exemplu, *denumirile locuinței* au ca prime componente de sens „loc construit (sau amenajat)” + „pentru a servi de locuință”.

Un câmp semantic este constituit din unități lexicale ale conținutului (*lexeme*), care împart o zonă de *semnificație* continuă (comună) în interiorul căreia se stabilesc *diferențe* (opozitii).

E. Coșeriu propune identificarea câmpului lexico-semantic cu o paradigmă a câmpului, opinie pe care o regăsim și la alți lingviști. Câmpurile lexico-semantice sunt numite de unii autori câmpuri generice.

2. Modalități de receptare a câmpurilor semantice

Obiectivul esențial în procesul de receptare a câmpurilor semantice îl constituie determinarea relațiilor de sens (echivalențe, identități și opozitii) dintre cuvintele câmpului selectat. Pentru o definiție mai temeinică a *sensului*, acest obiectiv se realizează prin *operațiile de comparare* (bazate pe componentele de sens comune) și *de diferențiere* (exprimate de componentele variabile, distinctive). Definiția riguroasă a sensului depinde în mod esențial de identificarea diferențelor. De exemplu, în câmpurile *denumirilor locuinței*, opozițiile se stabilesc între clasele inegale de termeni și e posibilă delimitarea lor numai dacă se ține seama de un sens de valoare generală, care lasă deoparte diverse componente ale sensului. Astfel, semul „maniera obișnuită”, care se diferențiază de „maniera specifică (a construcției)” distinge clasa alcătuită din *casă, căsuță, bordei, locuință...* de clasa: *palat, castel, bungalow*.

În procesul analizei unui câmp semantic, un rol important îl are determinarea *referentului* din interiorul unui câmp semantic. Limitele definițiilor semice (și implicit ale analizei opozițiilor semantice din câmpuri) sunt provocate, în general, de importanța *referentului*. Astfel, trăsături formulate general, ca de exemplu: „maniera de construcție” sau „materiale de construcție”, cu valorile „obișnuit”/„non-obișnuit” nu pot identifica exact *referentul* și nici *sensul*. Informații cum ar fi „cu creneluri, ziduri, șanțuri destinate apărării în epoca feudală” privind cuvântul *castel* sau „sopțuos, elegant, cu un anumit stil arhitectonic” din definiția cuvântului *palat* sunt redată prin semul „maniera neobișnuită”, ceea ce face ca definiția semică a celor două cuvinte să pară identică, neglijându-se date importante privind referentul fiecăruia. O soluție, în asemenea situații, ar fi utilizarea unor seme concrete, referențiale, ele

însele. Astfel, *cort* se definește prin semele „materiale neobișnuite” + „din pânză”, iar *iglu* prin „materiale neobișnuite” + „din zăpadă, gheață”.

3. Relațiile dintre definiția semică și cea lexicografică

Definiția semică este identică cu cea lexicografică atunci când există opoziții repetabile în diversele paradigme ale acestui câmp (motiv pentru care au fost numite *câmpuri omogene*).

În numeroase câmpuri (mai ales, acolo unde se remarcă importanța referentului), definiția semică nu poate reda toate datele din definiția lexicografică. De exemplu, în câmpul *denumirilor locuinței*, definiția lexicografică a cuvântului *iglu* este: „colibă făcută din blocuri de gheață sau zăpadă, construită de eschimoși în regiunile polare < fr. *iglou*.”, iar definiția semică este „construcția” + „locuința” + „materiale non-obișnuite” (zăpada). Fără informația referențială „zăpadă”, definiția este foarte generală.

De asemenea, s-ar putea adăuga un sem prin care nu se caracterizează toți termenii câmpului „cu localizare determinată (în regiunile polare)”, precizări fără de care definiția semică nu poate identifica riguros sensul acestui cuvânt. În același câmp, *bungalov* (*bungalou*) este definit de DEX⁶ „locuință de lemn sau din împletituri de trestie, fără etaj (sau cu un singur etaj), înconjurată cu verde și vegetație”; definiția semică „construcție” + „materiale non-obișnuite” (lemn și sticlă) + „maniera non-obișnuită” + „non-mare” este, și în acest caz, insuficientă pentru identificarea exactă a sensului. Valorile generale „non-obișnuit” ale semelor „materiale” și „manieră (a construcției)” trebuie precizate referențial („cu verande” + „vegetație”). De fapt, dicționarele altor limbi sau alte dicționare românești mai dau o informație privind „localizarea determinată”: „casa indiană sau locuința construită de europeni în India”. Această ultimă informație privind „localizarea” este foarte importantă pentru cuvintele *iglu* și *bungalou* din perspectiva cunoașterii și utilizării lor adecvate în comunicare.

În câmpurile *denumirii instituțiilor*, și semele distinctive sunt constituite de diverse valori ale „destinației publice”. În paradigma constituită de cuvintele care au în comun semele „destinație publică” + „educativă” sunt incluși termeni precum: *grădiniță*, *școală*, *gimnaziu*, *liceu*, *universitate*, *facultate*, semele distinctive se referă la „nivelul, tipul, gradul de educație”.

4. Caracterul sistematic al vocabularului și gruparea cuvintelor în serii asociative a fost demonstrată de Ferdinand de Saussure, care a folosit noțiunea de *grupuri asociative*, deoarece, inevitabil, toate cuvintele unei limbi date aparțin unui *câmp semantic*. Conceptul a fost discutat în literatura de specialitate de G. Ipsen în 1924.

Jost Trier definește câmpul semantic drept *un ansamblu de relații între cuvinte care au semnificație doar în cadrul respectivului câmp*, deci aceasta încorporează inclusiv sinonimele, derivatele lor și expresiile pe care le cuprinde. Fiecare câmp semantic este integrat împreună cu altele, unui câmp mai întins până se ajunge la ansamblul general al lexicului limbii ce capătă aspectul unor combinații de subsisteme, fără goluri sau suprapuneri: câmpul semantic cel mai vast. Astfel, numele de rudenie,

⁶ Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)*, Ediția a II-a, București, Editura „Univers Enciclopedic”, 1998, s.v.

numele de elemente arhitectonice, denumirile obiectelor întâlnite într-o casă pot servi drept exemplu de *câmpuri lexico-semantică*⁷.

Este utilă în acest context teoria lui Jost Trier cu privire la poziționarea câmpului lexical în următoarea structură ierarhică: cuvânt-câmp lexical-limbă-gândire-realitate conceptual-realitate ontică⁸. Deși susținută de mulți cercetători, această idee a fost supusă criticii, dată fiind imposibilitatea de a crea o imagine perfectă a realității. Totuși, nu putem să negăm ideea că sistemul câmpurilor semantice ordonează gândirea, determinând elaborarea unor noi cercetări, menite a stabili influența limbii asupra gândirii.

Sistemul câmpurilor semantice ordonează gândirea, deci suntem puși în fața afirmației neopozitivistice că limba determină gândirea. Importanța acestei teorii constă în elaborarea unei metode de structurare a lexicului, de determinare a influenței limbii asupra gândirii.⁹

5. E. Coșeriu este cel ce a făcut o delimitare conceptuală între *structurile paradigmatică* ce se bazează pe opoziții de conținut între termeni și *structurile sintagmatice*, adică combinațiile impuse de limbă între două lexeme.

Structurile primare sunt numite astfel, deoarece nu există vreun raport prim-secund între elementele componente, așa cum este cazul la cele secundare, unde un element prim este supus unui proces de schimbare: modificarea (*pădure-pădurice*), dezvoltarea (*pădure-împăduriri*) și compunerea [*ai-de-pădure* (crin de pădure, rostopască¹⁰), *lumină-de-pădure*].

Câmpul lexical este definit astfel ca fiind constituit de termenul prezent într-un punct dat al lanțului vorbit și termenii pe care prezența sa îi exclude. Dacă ceva e *albastru*, se exclud alte culori: *verde, roșu, negru*. Termenii trebuie să aparțină aceluiași câmp.

Pentru stabilirea mai riguroasă a relațiilor de sens, prezintă interes delimitarea claselor și a subclaselor din care este alcătuit un câmp: de exemplu, sunt interesante opozițiile semantice obținute, de exemplu, prin modificări în planul expresiei: lexemele *mamă/tată* pot fi înlocuite cu *unchi/mătușă*, deoarece semul *linie directă* se înlocuiește cu semul *linie colaterală*. De fapt, structurarea și funcționarea câmpurilor nu depinde numai de tipurile formale de opoziție, dar și de sensul ontic, de tipul raportului lor cu realitatea extralingvistică pe care o organizează referentul¹¹.

Eugeniu Coșeriu împarte câmpurile lexicale în mai multe tipologii aplicând diverse criterii: tipul raportului dintre conținut și expresia lexemelor (și a opozițiilor lor), numărul dimensiunilor manifestate de opozițiile unui câmp, felul în care

⁷ Dinu Moscal, *Teoria câmpurilor lexicale. Cu aplicație la terminologia populară a formelor de relief pozitiv*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2013, p. 43.

⁸ https://ibn.idsi.md/ro/collection_view/195, Victoria Barcaru, *Aspecte ale conceptului de câmp funcțional-semantic*, (consultat pe 19 iunie 2021, ora: 16.47), p 27.

⁹ <https://ebooks.unibuc.ro/filologie/dominte/6.htm> (consultat pe 19 iunie 2021, ora: 17.24).

¹⁰ <https://dexonline.ro/definitie/ochi-de-p%C4%83dure> (consultat pe 19 iunie 2021, ora: 16:23).

¹¹ http://alil.academiaromana-is.ro/wp-content/uploads/2012/05/11_BAHNARU.pdf, (consultat pe 19 iunie 2021, ora: 17.49).

dimensiunile (când există mai mult de una) se combină în interiorul câmpului¹². Astfel, rezultă două tipuri de câmpuri foarte generale: câmpurile cu o singură dimensiune (*câmpurile simple* sau *unidimensionale*) și câmpurile cu mai mult de o dimensiune (*câmpuri complexe* sau *pluridimensionale*). Câmpul numelor de rudenie se caracterizează prin dimensiuni ca: *sex* (masculin/feminin), *tipuri de rudenie* (rudenie naturală/rudenie socială), *linie* (directă/colaterală), *grad* (primul grad/al doilea grad etc.) împărțite și ele în mai multe subtipuri, delimitându-se semele comune și clasele paradigmatică.

De-a lungul timpului, conceptul *câmp semantic* a suferit numeroase modificări datorate multitudinii de teorii formulate de lingviștii germani. Descifrarea câmpului ca paradigmă constituie o analiză importantă în semantica modernă. Părți constitutive ale câmpurilor pot fi *microcâmpurile* și *macrocâmpurile*, așa cum susține Coșeriu.

6. În lucrarea *Limba română contemporană. Lexicul*, Angela Bidu-Vrănceanu și Narcisa Forăscu introduc ideea conform căreia câmpurile semantice sunt privite ca niște artefacte¹³.

Semantica românească înregistrează analiza exhaustivă a numeroase câmpuri semantice: gradele de rudenie, termenii cromatici, denumirile locuinței și ale instituției, denumirile animalelor domestice și sălbatice, termenii din domeniul modei sau al sportului, denumirile fenomenelor sonore, afectele și rolul acestora în conturarea stărilor de spirit specific umane, denumirile formelor de relief (*câmpie, deal, munte, vale, vâlcea* etc.) și rolul acestora în delimitarea și încadrarea spațio-temporală a unor localități, zone ș.a.m.d..

7. Concluzii: Din toate aspectele menționate, putem consemna faptul că, în stabilirea corectă a elementelor unui câmp semantic, facem apel la structurile semice ale cuvintelor dintr-un câmp semantic alcătuit, la definițiile termenilor din dicționarele de specialitate și, de asemenea, la etimologia termenilor dintr-un câmp semantic, pentru a stabili următoarele aspecte, și anume: dacă lexemele ce formează un câmp semantic sunt fie moștenite din limba latină, fie aparțin lexicului de bază al limbii române, fie sunt împrumuturi, care au rolul de a contribui, de exemplu, la încadrarea unui autor într-o epocă literară, într-un curent literar, fie la conturarea unei epoci literare cu tradițiile, obiceiurile sale, și cu particularitățile specifice de limbă.

BIBLIOGRAFIE:

I. LUCRĂRI DE SPECIALITATE:

Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)*, Ediția a II-a, București, Editura „Univers Enciclopedic”, 1998.

Bahnaru, Vasile, *Conceptul de câmp semantic în lexicologia modernă (Cu referire specială la studiile lui Eugeniu Coșeriu)*, ALIL, t. LI, 2011, București, p. 95–103.

¹² <http://ebooks.unibuc.ro/filologie/dominte/8-5.htm> Din Sprache als Gegenwart. Schriften des Instituts für Deutsche Sprache, Band XXXIX – *Probleme der Lexikologie und Lexikographie*, Jahrbuch 1975, des Instituts für Deutsche Sprache, Düsseldorf, 1976, p. 20-22. (Trad. rom. de Maria Iliescu, în volumul *Lingvistica modernă în texte*, 1981, p. 34-77). (consultat pe 19 iunie 2021, ora: 17.45.)

¹³ Angela Bidu-Vrănceanu, Narcisa Forăscu, *Limba română contemporană. Lexicul*, Editura „Humanitas Educațional”, București, 2005, p.145.

- Dindelegan Pană, Gabriela, (coord.), *Dicționar de științe ale limbii (DSL)*, Editura „Nemira”, București, 2001.
- Dindelegan Pană, Gabriela, (coord.), *Dicționar de științe ale limbii (DSL)*, Editura Științifică, București, 1997 (în format electronic).
- Dobridor-Constantinescu, Gheorghe, *Dicționar de termeni lingvistici (DTL)*, Editura „Teora”, București, 1998.
- Moscal, Dinu, *Teoria câmpurilor lexicale. Cu aplicație la terminologia populară a formelor de relief pozitiv*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2013.
- Vrănceanu-Bidu, Angela; Forăscu, Narcisa, *Limba română contemporană. Lexicul*, Editura „Humanitas Educațional”, București, 2005.

II. WEBGRAFIE

- <https://dexonline.ro/definitie/ochi-de-p%C4%83dure> (consultat pe 19 iunie 2021, ora: 16:23).
- https://ibn.idsi.md/ro/collection_view/195, Victoria Barcaru, *Aspecte ale conceptului de câmp funcțional-semantic*, (consultat pe 19 iunie 2021, ora: 16.47), p 27.
- <https://ebooks.unibuc.ro/filologie/dominte/6.htm> (consultat pe 19 iunie 2021, ora: 17.24).
- http://alil.academiaromana-is.ro/wp-content/uploads/2012/05/11_BAHNARU.pdf (consultat pe 19 iunie 2021, ora: 17.49).
- <http://ebooks.unibuc.ro/filologie/dominte/8-5.htm> Din Sprache als Gegenwart. Schriften des Instituts für Deutsche Sprache, Band XXXIX – *Probleme der Lexikologie und Lexikographie*, Jahrbuch 1975, des Instituts für Deutsche Sprache, Düsseldorf, 1976, p. 20-22. (Trad. rom. de Maria Iliescu, în volumul *Lingvistica modernă în texte*, 1981, p. 34-77). (consultat pe 19 iunie 2021, ora: 17.45.)